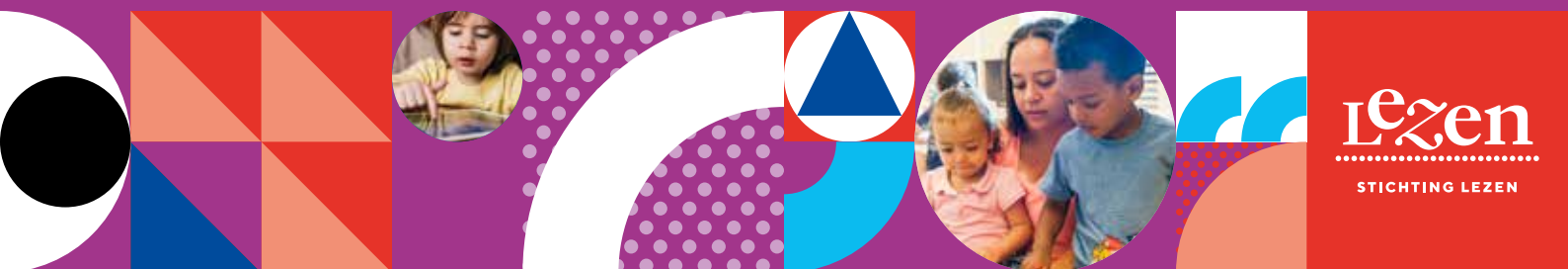

ONDERZOEKSPUBLICATIE

Gebruik van en ervaringen met digitale prentenboeken in de kinderopvang

Lezen
STICHTING LEZEN

Lisa de Koning, Bjorn de Koning en Roel van Steensel

Gebruik van en ervaringen met digitale prentenboeken in de kinderopvang

Colofon

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
020 – 623 05 66
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Auteurs

Lisa de Koning, Bjorn de Koning en Roel van Steensel (Erasmus Universiteit Rotterdam)

Vormgeving cover

Judith Schoffelen en Erik olde Hanhof, Amsterdam

Citeren als: Koning, L. de, Koning, B. de, & Steensel, R. van (2023). *Gebruik van en ervaringen met digitale prentenboeken in de kinderopvang*. Amsterdam: Stichting Lezen.

©2023 Stichting Lezen, Amsterdam

Samenvatting

Achtergrond en opzet van het onderzoek

Binnen de kinderopvang is veel aandacht voor de taalontwikkeling van kinderen. Kinderen worden bijvoorbeeld vaak voorgelezen uit (papieren) prentenboeken. Sinds een aantal jaren is hier de mogelijkheid van digitaal voorlezen bij gekomen. Ondanks de positieve effecten van digitale prentenboeken op de taalvaardigheid van jonge kinderen, lijken zulke prentenboeken in de kinderopvang nog niet veel te worden ingezet. Op verzoek van de Koninklijke Bibliotheek en Stichting Lezen heeft de Erasmus Universiteit een onderzoek uitgevoerd naar de vraag hoe frequent en op welke manier digitale prentenboeken momenteel worden gebruikt in de kinderopvang. Dat laatste is onderzocht aan de hand van vijf thema's:

1. **Doel van de inzet van digitale prentenboeken:** worden ze bijvoorbeeld vooral gebruikt om de taalontwikkeling te stimuleren of ook om rustmomenten te creëren of kinderen kennis te laten maken met technologie?
2. **Kenmerken van de uitvoering:** worden ze bijvoorbeeld vooral groepsgewijs, in een-op-een-situaties of individueel ingezet?
3. **Randvoorwaarden:** is er bijvoorbeeld geschikte apparatuur beschikbaar om digitale prentenboeken op af te spelen?
4. **Ervaringen van pedagogisch medewerkers:** hoe beoordelen ze bijvoorbeeld het gebruik in vergelijking met dat van papieren prentenboeken?
5. **Bevorderen van thuisgebruik:** worden ouders bijvoorbeeld actief gestimuleerd om gebruik te maken van digitale prentenboeken?

Het onderzoek bestond uit een combinatie van een vragenlijstonderzoek onder een landelijke steekproef van kinderopvanglocaties (ingevuld door 301 personen) en 10 verdiepende (groeps)interviews. Zowel bij de vragenlijst als bij de interviews zijn pedagogisch medewerkers en locatiemanagers betrokken.

Uitkomsten

60% van de locaties maakt geen gebruik van digitale prentenboeken. De locaties die de digitale prentenboeken wel inzetten, maken met name gebruik van geanimeerde prentenboeken. De meeste locaties hebben nog niet veel ervaring met het aanbieden van digitale prentenboeken.

Thema 1: Doel van de inzet van digitale prentenboeken. Uit de enquête blijkt dat digitale prentenboeken met name worden ingezet om de taalontwikkeling en het leesplezier te stimuleren, om het lezen van papieren prentenboeken te ondersteunen en om rustmomenten te creëren. In de interviews worden daarvoor verschillende redenen genoemd: digitale prentenboeken genereren extra taalaanbod, ze maken het mogelijk om taalaanbod te herhalen en bieden visuele ondersteuning. Ook trekken ze makkelijk de aandacht en dat is gunstig voor kinderen die snel afgeleid raken. De meeste kindercentra die digitale prentenboeken inzetten, maken nog altijd vaker gebruik van papieren prentenboeken: ze willen waken voor te veel 'schermpestijid', hebben meer ervaring met papieren prentenboeken of lopen tegen praktische beperkingen aan (ze hebben

bijvoorbeeld maar weinig toegang tot digitale prentenboeken). Uit de vragenlijst blijkt dat digitale prentenboeken met name aangeboden worden aan kinderen vanaf 2 jaar.

Thema 2: Kenmerken van de uitvoering. Uit de vragenlijst blijkt dat het merendeel van de kindercentra die gebruikmaken van digitale prentenboeken, ze niet frequent gebruikt: maar een kwart doet dat dagelijks of meerdere dagen per week. Uit de interviews blijkt dat dit te maken heeft met de beperkte ervaring met digitale prentenboeken, moeilijkheden met het vinden van goede boeken en de behoefte om de blootstelling aan digitale apparaten te beperken. Digitale prentenboeken worden vooral ingezet tijdens educatieve momenten en rustmomenten. Vaak gebeurt dat groepsgewijs en maar beperkt in een-op-een-settings (pedagogisch medewerker en kind) of aan individuele kinderen. Daardoor worden ze meestal niet ingezet voor specifieke groepen kinderen (bijvoorbeeld kinderen met een taalachterstand). Bijna alle pedagogisch medewerkers (pm'ers) geven aan dat er interactie plaatsvindt met de kinderen als digitale prentenboeken worden aangeboden; dat gebeurt dan relatief vaak achteraf.

Thema 3: Randvoorwaarden. Op meer dan de helft van de locaties wordt volgens de vragenlijst een tablet gebruikt voor het afspelen van digitale prentenboeken; sommige locaties gebruiken ook een laptop of een digibord. Het merendeel van de deelnemers is tevreden met de werking van de apparatuur. De meeste locaties hebben geen abonnement bij een aanbieder van digitale prentenboeken en gebruiken vaak YouTube. De locaties met een abonnement maken vooral gebruik van Bereslim of van de Voorleeshoek. Uit de vragenlijst blijkt dat het hebben van een abonnement gunstig is voor de ervaren beschikbaarheid van goede digitale prentenboeken: op locaties zonder abonnement hebben pedagogisch medewerkers moeite om geschikte prentenboeken te vinden van voldoende technische en inhoudelijke kwaliteit. Locaties met een abonnement hebben daar juist geen problemen mee: pedagogisch medewerkers kunnen makkelijk geschikte prentenboeken vinden, er is voldoende aanbod en dat aanbod is bovendien van goede kwaliteit. Uit de interviews komt naar voren dat de verschillen in ervaren beschikbaarheid lijken te leiden tot verschillen in gebruik: op locaties zonder abonnement belemmert de beperkte beschikbaarheid het gebruik.

Thema 4: Ervaringen van pedagogisch medewerkers. Uit de vragenlijst blijkt dat de betrokkenheid van de kinderen tijdens het bekijken van digitale prentenboeken minstens even groot is als de betrokkenheid tijdens het lezen van papieren prentenboeken. Dit komt met name door de aantrekkingskracht van het scherm: die maakt dat kinderen minder snel zijn afgeleid. Wel geeft twee derde van de pedagogisch medewerkers aan dat ze (veel) minder interactie hebben met de kinderen dan tijdens het bekijken van papieren prentenboeken. Geïnterviewde pedagogisch medewerkers zeggen dat het onnatuurlijk voelt om een digitaal prentenboek te pauzeren om over het verhaal te praten. De pedagogisch medewerkers zijn over de digitale prentenboeken overwegend positief of heel positief, blijkt uit de vragenlijst. Desondanks geven ze bijna allemaal aan een voorkeur te hebben voor het aanbieden van papieren prentenboeken.

Thema 5: Bevorderen van thuisgebruik. De vragenlijst laat zien dat op ongeveer de helft van de locaties die digitale prentenboeken gebruiken, er met ouders over wordt gecommuniceerd. Ze vertellen bijvoorbeeld als onderdeel van de dagelijkse terugkoppeling welk digitaal prentenboek ze met de kinderen hebben bekeken. Die communicatie kan ook bestaan uit informatieoverdracht: het gaat dan vaak om informatie over aanbieders van digitale prentenboeken of plekken waar ouders

informatie kunnen vinden, zoals de bibliotheek. Locaties weten echter niet altijd goed welke informatie ze kunnen inzetten en hebben behoefte aan ondersteuning. Het gebruik van digitale prentenboeken wordt aanzienlijk minder vaak gestimuleerd dan het gebruik van papieren prentenboeken: dat laatste gebeurt op bijna alle locaties.

Relaties tussen variabelen. In een laatste stap hebben we — onder de pedagogisch medewerkers die met digitale prentenboeken werkten — relaties tussen een aantal variabelen onderzocht. We vonden de volgende samenhangen:

- Deelname aan training in het werken met digitale prentenboeken ging samen met meer interactie tijdens het bekijken van digitale prentenboeken en met meer stimulering van thuisgebruik.
- Een betere beoordeling van de eigen digitale vaardigheden van pedagogisch medewerkers ging samen met een frequenter gebruik en groter ervaren gebruiksgemak van digitale prentenboeken.
- De beschikking over een abonnement op aanbieders zoals Bereslim of de Voorleeshoek ging samen met een betere beoordeling van de beschikbaarheid van, variatie in, en technische en inhoudelijke kwaliteit van digitale prentenboeken.

Als het doel is om het gebruik van digitale prentenboeken in de kinderopvang te bevorderen, dan verwachten we dus dat het gunstig is om pedagogisch medewerkers te ondersteunen bij het gebruik van digitale prentenboeken (en meer algemeen: van digitale middelen) en te investeren in de beschikbaarheid van kwalitatief goede materialen. Omdat in deze studie alleen kon worden gekeken naar samenhangen en niet naar effecten, is daar verder onderzoek naar nodig.

Conclusie en aanbevelingen

Het gebruik van digitale prentenboeken beperkt zich tot een deel van de kinderopvanglocaties, en de locaties die er gebruik van maken hebben er nog relatief weinig ervaring mee. Digitale prentenboeken worden in het algemeen wel gezien als een zinvolle aanvulling op papieren prentenboeken en als een goede manier om de taalontwikkeling van kinderen (extra) te ondersteunen. Dat komt onder meer door de visuele ondersteuning die ze bieden: die helpt het taalleren en zorgt ervoor dat de aandacht van kinderen wordt vastgehouden. De aantrekkingskracht van digitale prentenboeken maakt ook dat bepaalde aanbiedingswijzen de voorkeur hebben: ze worden eerder gebruikt in de grote groep. Er liggen ook uitdagingen: vooral voor locaties die geen abonnement hebben op aanbieders zoals Bereslim of de Voorleeshoek is het moeilijk om geschikte en kwalitatief goede, digitale prentenboeken te vinden en dat belemmert het gebruik. Ook vinden veel locaties het nog lastig om ouders van goede informatie te voorzien over digitale prentenboeken. Aanbevelingen die uit het onderzoek naar voren komen, hebben betrekking op de inzet van digitale prentenboeken in een-op-een-situaties en kleine groepjes, met name voor kinderen met het risico op een taalachterstand, op stimulering van het gebruik van abonnementen, op de ondersteuning van locaties bij de informatievoorziening aan ouders en op training in het werken met digitale prentenboeken en ondersteuning van de digitale vaardigheden van pedagogisch medewerkers.

